

MUSOBAQA QOIDALARIDAGI O‘ZGARISHLAR TURLI USLUBDA JANG OLIB BORUVCHI BOKSCHILARNI MUSOBAQA FAOLIYATIGA TA’SIRINI TADQIQ QILISH

Karimov Shexnazar Kurbanbaevich, katta o‘qituvchi
O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti,
Chirchiq shahri, O‘zbekiston
E-mail: sh-karimov89@mail.ru

ANNOTATSIYA

O‘tkazilgan tahliliy natijalarga ko‘ra, musobaqa qoidalaridagi o‘zgarishlar turli uslubda jang olib boruvchi bokschi larni musobaqa faoliyatiga ta’sirini o‘rganilgan. Turli uslubda jang olib boruvchi bokschi larni o‘quv-mashg‘ulotlar jarayonida musobaqa qoidalariga kiritilgan o‘zgarishlarini hisobga olgan holda olib borish keragligi yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: *musobaqa qoidalaridagi o‘zgarishlar, turli uslubda jang olib boruvchi bokschi lar, musobaqa faoliyatiga ta’sirini tadqiq qilish.*

CHANGES IN COMPETITION RULES COMPETING BOXERS OF DIFFERENT STYLES RESEARCH INFLUENCE ON ACTIVITY

ANNOTATION

According to the results of the analysis, the influence of changes in the rules of competition on the competitive activity of boxers fighting in various styles was studied. It was highlighted that boxers fighting in different styles should be taught in the training process, taking into account the changes made to the competition rules.

Key words: *CHanging rules of competition, boxers in different fighting styles, research of the impact on competition activity.*

Tadqiqotning dolzarbligi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2021 yil 29 apreldagi PQ 5099-sonli “Boksni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori yurtimizda boks sport turi bo‘yicha professional trenerlar va hakamlarni tayyorlash tizimini rivojlantirish bo‘yicha o‘quv-uslubiy qo‘llanmalar ishlab chiqish, ilmiy-metodologik bazani yanada kuchaytirish vazifalari aniq belgilab o‘tilgani mamlakatimiz bokschi larini tayyorgarlik jarayonlarini yuqori pog‘onaga ko‘tarish uchun qonuniy asos bo‘lib xizmat qiladi (1).

Sport amaliyotidan bizga ma'lumki, boks musobaqa qoidalarining o'zgarishi, xususan, hakamlik faoliyatidagi o'zgarishlar sportchilarning texnik-taktik, jismoniy, psixologik tayyorgarlik jarayonlariga hamda musobaqa faoliyatga qo'yiladigan talablarning o'zgarishiga olib keldi.

Ko'p sonli boks mutaxassislari tomonidan o'tkazilgan tizimli yondashuv nuqtai nazaridan boksning sport faoliyati raqib bilan shaxsiy bellashuvda g'alabaga erishishga qaratilgan bo'lib, sportchilarning individual xususiyatlari, shuningdek, o'quv jarayonining sifati va samaradorligi tufayli zarur texnik-taktik, jismoniy va aqliy tayyorgarlikni ta'minlaydi. Musobaqa faoliyatga qo'yiladigan zamonaviy talablarni o'rganish va ushbu talablarga javob beradigan malakali sportchilarni tayyorlash texnologiyasini yaratish zarurati ko'plab mualliflar tomonidan qayd etilgan (Frolov O.P., 1966; Jeroyan G.O., 1970; Demin V.A., 1975; Frolov O.P., Vartanov G.M., Ispandiyarov M.I., 1986; Novikov A.A., Akopyan A.O., 1993; Matveev L.P., 1996; Xalmuxamedov R.D. 2015; Rajabov G'.Q. 2019 va boshqalar).

Bugungi sport amaliyotida muvaffaqiyatga erishish va egallangan o'rinlarni saqlab qolishning zarur shartlaridan biri sportchilarni musobaqa qoidalaridagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda o'quv-mashg'ulotlarni optimallashtirishning yangi usul va vositalarni ishlab chiqish talab qiladi.

So'ngi yillarda Xalqaro boks assotsiatsiyasi "IBA" tomonidan sportchilarning salomatligini saqlash va sport turining ommaviyligini oshirish borasida musobaqa va hakamlik qoidalariga o'zgarishlar kiritib borilmoqda.

2020 yilda o'tkazilgan Tokio Olimpiyadasidan keyin bokschilar vazin toifalaridagi o'zgarishlar asosida musobaqalarda qatnashishlar halqaro boks assotsiatsiyasi tomonidan belgilandi. Bu o'zgarish bokschilarni musobaqa faoliyati va o'quv-mashg'ulotlar jarayoniga o'z ta'sir o'tkazdi.

Tadqiqot maqsadi. Turli uslubda jang olib boruvchi bokschilarni musobaqa va hakamlik qoidalaridagi o'zgarishlarga to'g'ri tayyorlash orqali musobaqa faoliyati samaradorligini oshirish.

Ish jarayonida quyidagi vazifalar xal qilinadi:

1. Turli uslubda jang olib boruvchi bokschilarni musobaqa faoliyati jarayonini o'rganish.

2. Turli uslubda jang olib boruvchi bokschilarni musobaqa faoliyati jarayonida yo'l qo'yilgan kamchiliklarni bartarf qilishni samarali yo'llarini aniqlash.

Tadqiqot usullari. Tadqiqot vazifalarni xal etish uchun, maxsus ilmiy-uslubiy adabiyotlar tahlili bilan bir qatorda, quyidagi tadqiqot usullari qo'llanildi: pedagogik kuzatuv, video tahlil, tajribani umumlashtirish, nazariy tahlil, pedagogik tajriba va matematik statistika usullari.

Malakali bokschilarni musoboqa qoidalaridagi o'zgarishlarga qay darajada tayyorlik darajasini o'rganish borasida tahlil o'tkazildi. Kuzatuvlar jarayonida 24 ta musoboqada 155 tadan oshiq janglar tahlil qilindi. Boks bo'yicha Respublika birinchiligi va Toshkent viloyati birinchiligi musobaqalarida hamda O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universitet ochiq birinchiligi chempionatlarida kuzativ ishlari olib borildi.

Tatqiqot natijalari va uning muhokamasi. O'tkazilgan tadqiqot natijalaridan aniqlangan holatlar shuni e'tirof etishga imkon beradiki, sport musobaqalari - ko'rsatish uslubi, sport yutuqlarini baholash va taqqoslash, sport soxasidagi raqobatlarini o'ziga nisbatan boshqarishdir. Sport musobaqalari, boshqalar bilan muloqotda bo'lishni kerakli omili, shaxsni tashkil topishini vositasi, inson imkoniyatlarini anglab etish, etalon ko'rsatkichlarini tuzishga qaratilgan.

Biz tomondan o'tkazilgan dastlabki pedagogik tadqiqot natijalari ko'ra, tez sur'atli bokschilarni musobaqa faoliyati janglarini tahlil qilish bizga shuday jarohatlanish turlarini aniqlashga imkon berdiki, bu jarohat turlari asosan tez sur'at uslubida jang olib boruvchi bokschilarga xosligi bilan ajralib turadi.

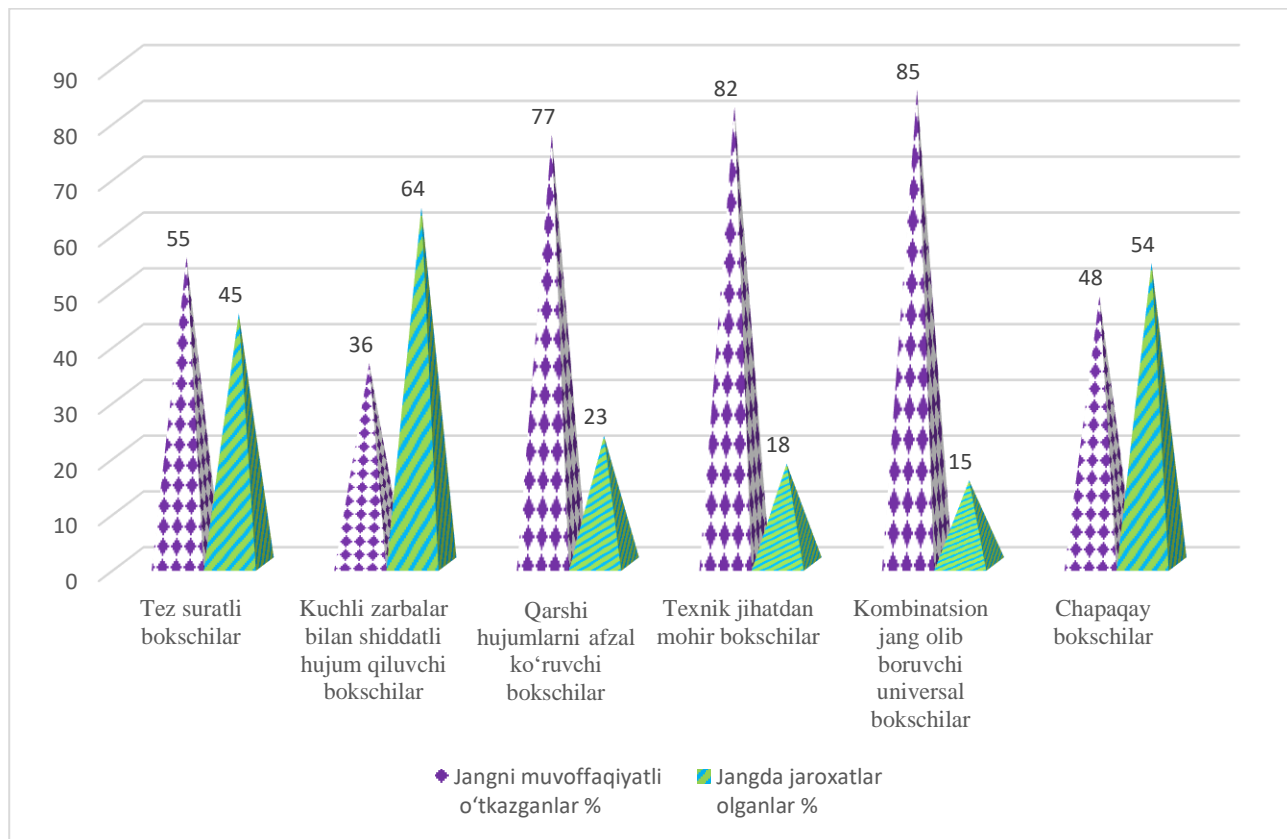
Kuchli zarba bilan shiddatli hujum qiluvchi bokschilar asosan individual uslub xsusiyatidan kelib chiqqan holda, bokschilar zarba berishga intilish jarayonida noto'g'ri texnik harakatlarni bajarish oqibatida turli jarohatlar olganliklari tahliliy natijalar jarayonida aniqlandi.

Qarshi hujumni afzal ko'ruvchi bokschilar, texnik jihatdan mohir bokschilar va kombinotsion jang olib boruvchi universal bokschilarning musobaqa va o'quv-mashg'ulot janglarini tahlil qilish jarayonida uchta uslubda jang olib boruvchi bokschilarni barchasida jarohatlar foyizlari boshqa uslubda jang olib boruvchi bokschilarga qaraganda ikki barobarga kamligini ko'rishimiz mumkin. Bunday ko'rsatkichlarning asosiy sabablaridan biri ularning idividual jang uslublari xsusiyatlari bo'lsa, ikkinchi tomondan jangni nazorat qilish qobiliyatlariga ham bog'liqligi tadqiqotlar jarayonida o'z isbotini tobdi.

Chapaqay bokschilarni o'quv-mashg'ulot va musobaqa faoliyati janglarini tahliliga ko'ra, kuchli zarbalar bilan shiddatli hujum qiluvchi bokschilar jarohatlari foizlari bilan diyarli bir hilligini ko'rishimiz mumkin. Buning asosi sabablaridan biri aynan chapaqay uslubda jang olib boruvchi bokschini ko'rsatkichlari kuchli zarbalar bilan shiddatli hujum qiluvchi bokschilar xsusiyatlariga yaqinligidan dalolat beradi.

Malakali bokschilarni musobaqa faoliyati jarayonida qo'llanilgan texnik-taktik harakatlari yakuniy tahlili shuni ko'rsatdiki, malakali bokschilarni musobaqa janglarida olgan asosiy jarohatlanishlari bosh qismida uchradi, qosh, qovoq, bosh va burunning yorilishi va shunga o'hshash jarohatlar soni oshishi kuzatildi. Buning asosiy

sabablaridan biri bosh qismini himoyalovchi “shlemlar”ni musobaqa qoidalaridan olib tashlashi, musobaqa va hakamlikdagi o‘zgarishlarga asosan bokschilarni mashg‘ulotlarda to‘g‘ri tayyorlamagani sabab bo‘lmoqda.

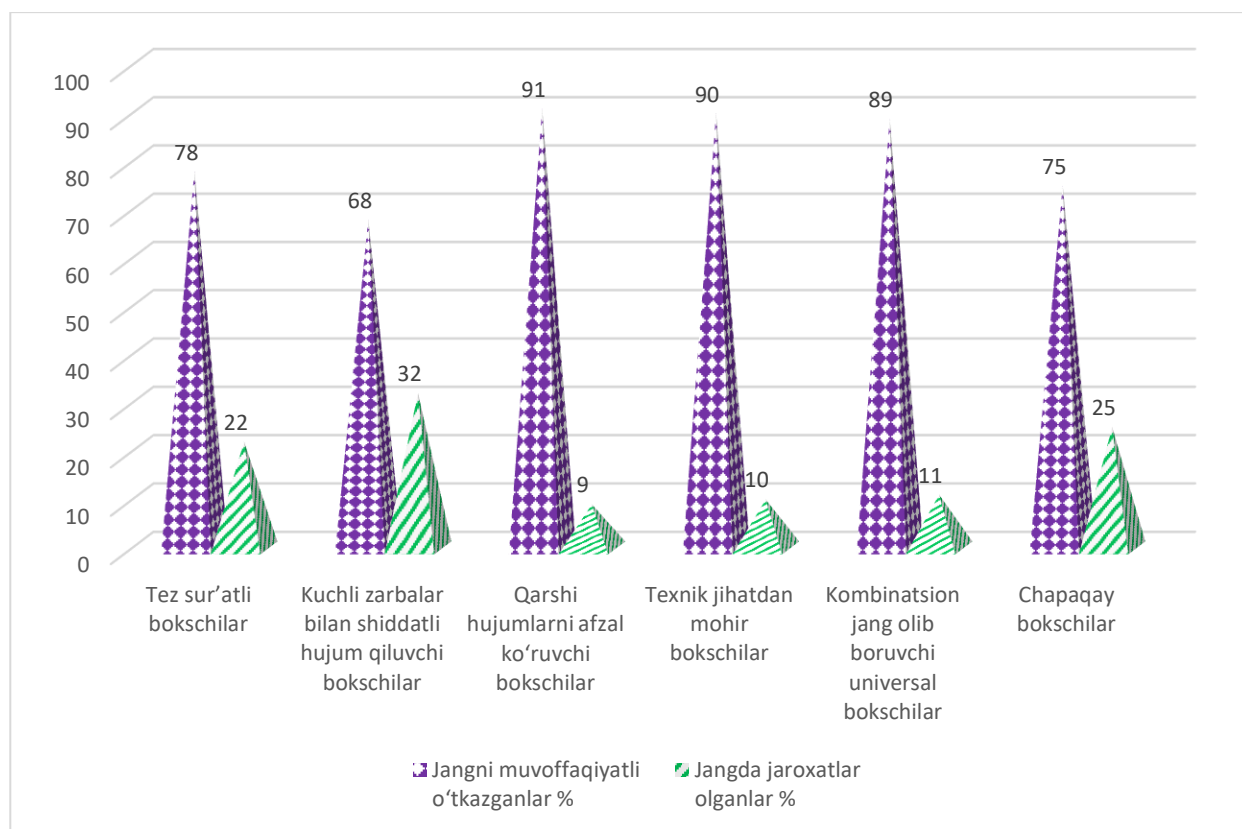

1-diagramma. Turli uslubda jang olib boruvchi bokschilarni musobaqa faoliyati ko‘rsatkichlari (n=60)

Yuqorida keltirilgan ma’lumotlarni tahlil qilar ekanmiz malkali bokschilarni musobaqa va hakamlik qoidalaridagi o‘zgarishlarga bokschilarni asosan to‘g‘ri tayyorlanmaganligi aniqlandi.

Tadqiqotga jalb qilingan “SKUF” boks jamoasi sportchilarni musobaqa va hakamlik qoidalaridagi o‘zgarishlarga to‘g‘ri tayyorlash bo‘yicha 10 oy davomida 10 soat uslubiy 40 soat amaliy o‘quv-mashg‘ulotlar o‘tkazildi.

O‘tkazilgan tadqiqot ishonchliligini o‘rganish maqsadida bokschi-larini texnik-taktik harakatlar ko‘rsatkichlari guruhlar bo‘yicha aloxida statichik tahlil qilindi.

2-diagramma. Turli uslubda jang olib boruvchi bokschilarni musobaqa faoliyati ko'rsatkichlari (n=60)

Xulosalar. Biz tomondan o'tkazilgan tadqiqot natijalaridan ko'rinib turibdiki, tadqiqotga jalb qilingan turli uslubda jang olib boruvchi bokschilarning diyarli barchasida jaroxat olishlari tadqiqodan oldingi ko'rsatkichlarga qaraganda ancha yaxshilangani ko'rinib turibdi.

Biz yuqorida keltirgan musobaqa va hakamlik qoidalaridagi o'zgarishlarga to'g'ri tayyorlash bo'yicha ishlab chiqilgan uslubiy va amaliy mashg'ulotlar orqali sportchilarni tayyorlash yuqori malakali bokschilar zahirasi oshirishga katta yordam beradi.

Malakali bokschilarni musobaqa va hakamliklardagi o'zgarishlarni xisobga olgan holda bokschilarni o'quv-mashg'ulotlarini tashkil etilsa samarali natijalarni qo'lga kiritish mumkinligi yana bir bor izlanishlar jarayonida o'z isbotini topdi.

ADABIYOTLAR:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Боксни янада ривожлантириш чоратadbирлари тўғрисида”ги Қарори. Тошкент ш., 2021 йил 29 апрел. www.lex.uz
2. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в Олимпийском спорте. Общая теория и её практические применения.- К: Олимпийская литература, 2004. -С.343-345.
3. Вяткин Б.А. Темперамент и динамика спортивной деятельности // Роль темперамента в спортивной деятельности. – М. 1978. –28-38 с.
4. Ражабов Г.К. (2020). Повышение результативности и надежности соревновательной деятельности квалифицированных боксёров. *Теория и практика физической культуры*, (7).
5. Ражабов Г.К. (2020). Малакали боксчиларнинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда мусобақа фаолияти техник-тактик ҳаракатларини таҳлил қилиш. *Современное образование (Узбекистан)*, (1).
6. Ражабов Г.К., Қаландаров Д.Ш., Каримов Ш.Қ. (2021). Малакали боксчиларни яққакураш шароитлари турлича бўлганда жанг олиб бориш воситалари қўлланилишининг индивидуал кўрсаткичларини тадқиқ қилиш. *Фан-спортга*, (7).
7. Супов Б.П. Очерки о боксерах, их спортивной деятельности и ее психолого-педагогическом контроле — М.: МИИТ, 2005. 324 с.
8. Таймазов В.А. Индивидуальная подготовка боксеров в спорте высших достижений: автореф. дис...д-ра пед. наук. СПб., 1997. - 48 с.